

Dr Katarina Knol Radoja,*

Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmajera u Osijeku,
Republika Hrvatska

Dr Dejan Bodul,*

Vanredni profesor,
Pravni fakultet, Sveučilište u Rijeci,
Republika Hrvatska

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД
10.5937/zrpf1-40003

UDK: 316.647.5/8:004.738.5

Рад примљен: 06.09.2022.
Рад прихваћен: 18.10.2022.

KAKO ZAUSTAVITI PLASIRANJE NEISTINITIH INFORMACIJA I GOVOR MRŽNJE NA INTERNETU?*

Apstrakt: Predmet ovog rada će biti zaštita temeljnih ljudskih prava od lažnih i uvredljivih informacija i govora mržnje na internetu. Analiziraju se propisi i sudska praksa nacionalnih sudova Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava te Suda EU. Zaključno se iznosi da zaštita ljudskih prava u digitalnom okruženju još uvijek nije dobila svoje precizne zakonske okvire kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini. Niti sudska praksa Europskog suda za ljudska prava i Suda EU, ali ni nacionalnih sudova nije do sada pokazala jasnu i nedvosmislenu preciznost po pitanju tumačenja postojećih propisa. Pravu ravnotežu slobode medija na izražavanje i prava pojedinaca na zaštitu prava osobnosti i zaštitu od govora mržnje iznimno je teško i izazovno postići. S jedne strane, medijski posrednici bi trebali na vrijeme reagirati na neprikladan sadržaj, a s druge strane, sukladno izraženim stajalištima Europskog suda za ljudska prava i Suda EU generalna obveza prethodnog 'filtriranja' komentara korisnika online medija nespojivo je sa slobodom izražavanja na internetu. Pretjerana kontrola informacija lako se može pretvoriti u cenzuru. Ipak, smatramo da je nužno jasno reguliranje prava i obveza sudionika na internetskoj mreži

* kknol@pravos.hr

* dbodul@pravri.hr

** Ovaj je rad financirao Pravni fakultet Osijek Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku internim projektom br. IP-PRAVOS-7 „Građansko materijalno i procesno pravo u 21. stoljeću – postojeće stanje i tendencije u budućnosti“. Također, ovaj rad je financiran iz ZIP UNIRI Sveučilišta u Rijeci, projekt ZIP-UNIRI-130-7-20.

** Rad je pod istim naslovom prezentiran na međunarodnoj naučnoj konferenciji „Delovanje institucija sistema u vanrednim situacijama: iskustva i izazovi“ 20. aprila 2022.

kako na nacionalnoj, tako i na razini Europske unije jer je transparentnost i predvidljivost odgovornosti jedini način da se uspostavi zaštita temeljnih prava pojedinaca, ali i određenih ranjivih skupina.

Ključne riječi: sloboda izražavanja na internetu, neistinite informacije, govor mržnje.

1. Uvodna razmatranja

Mediji su tisak, televizijski i radijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici objavljivanja programskih sadržaja prijenosom zapisa, slike ili zvuka. Sloboda medija zajamčena je međunarodnim i nacionalnim propisima.¹ Ta se sloboda smije ograničiti samo onoliko i kada je to nužno (Arlović, 2016: 377). Međutim, posljednjih se godina ta sloboda sve više iskorištava u svrhu dezinformiranja i nanošenja štete određenoj osobi, društvenoj skupini, organizaciji ili državi, što u konačnici ponekad može rezultirati i govorom mržnje (Wardle, 2017: 5). Razvojem interneta taj problem postaje sve izraženiji jer tradicionalni mediji sve više prelaze na elektroničke publikacije (Kouroupis, 2021: 294). U literaturi susrećemo različite nazive za elektroničke publikacije – portali, online mediji, news portali, informativni portali, online izdanja internetski portali i tako dalje (Kunić, Zgrabljic Rotar, 2020: 162). Na Eurobarometru je 2018. provedena anketa nad više od 26.000 građana država članica o lažnom informiranju, odnosno dezinformacijama. Rezultati su pokazali da je 85% ispitanika „lažne vijesti“ doživljavalo kao problem u svojoj državi i 83% njih vidjelo je „lažne vijesti“ kao prijetnju demokraciji. Ispitanici su imali veće povjerenje prema tradicionalnim medijima, kao što su radio (70%), televizija (66%) i tiskani mediji (63%), nego prema internetskim.² Zbog toga je Europska unija razvila različite inicijative za rješavanje problema internetskih dezinformacija nazvane „velikim izazovom za Europu.“³ Europska komisija se stoga početkom

1 Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, čl. 10.; Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 2012/C 326/02, Službeni list C 326 od 26. 10. 2012, str. 391–407, čl. 11.; Zakon o medijima, Narodne novine, br. 59/04, 84/11, 81/13, čl. 3/1.; Zakon o elektroničkim medijima, Narodne novine, br. 153/09, 84/11, 94/13, 136/13, čl. 3.

2 European Commission (2018) "Flash Eurobarometer 464", April 2018, p. 2, dostupno na: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjXp7iRtcDiAhWL16QKHUueBUIQFjAAegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fcommfrontoffice%2Fpublicopinion%2Findex.cfm%2FResultDoc%2Fdownload%2FdocumentKy%2F82798&usq=AOvVaw292-KKTNuiiESfVKUP44AN>, pristupljeno 4. 3. 2021.

3 European Commission (2018) "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Tackling online disinformation: a European Approach", COM (2018) 236

2020. obvezala ažurirati pravila Direktive 2000/31/EZ Europskog parlamenta i vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (dalje: Direktiva o e-trgovini) te detaljnije utvrditi odgovornosti i obveze pružatelja digitalnih usluga, posebice internetskih platformi.⁴ U Republici Hrvatskoj odredbe navedene Direktive prenesene su u Zakon o elektroničkoj trgovini.⁵ U prosincu 2020. u EU je u zakonodavnu proceduru upućen prijedlog uredbe o jedinstvenom tržištu za digitalne usluge, tzv. Akt o digitalnim uslugama (eng. *Digital Services Act*).⁶

U nastavku ćemo dati pregled zakonodavnog okvira i sudske prakse u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji radi uvida u pravnu problematiku zaštite prava osobnosti od dezinformacija koju potencira razvoj digitalnog doba. Iako i u Republici Hrvatskoj i u EU postoji sveobuhvatan pravni okvir koji se sastoji od mnogih zakona, direktiva i uredbi, neka pitanja i dalje ostaju nedovoljno razjašnjena. Neka tumačenja je dala sudska praksa, međutim, niti ona nije u potpunosti dosljedna i usklađena. Sudska praksa Europskog sud za ljudska prava i Suda EU ima značajan utjecaj na razvoj ovog područja, stoga će u nastavku biti predstavljene najvažnije presude ovih sudova.

2. Nacionalni zakonodavni okviri i sudska praksa

U Republici Hrvatskoj prava osobnosti svakog pojedinca zaštićena su prije svega Ustavom Republike Hrvatske.⁷ Osim Ustava, nekoliko je i zakonskih propisa koji uređuju prava osobnosti svakog pojedinca kao i sankcioniranje zbog kršenja istih. Prema Zakonu o obveznim odnosima pod pravima osobnosti u Republici Hrvatskoj se podrazumijevaju pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, privatnost, ime, slobodu i dr.⁸ Pružanje usluga i odgovornost davatelja usluga informacijskog društva uređeno je, sukladno Direktivi o e-tr-

final, Brussels, 26 April 2018, p. 1, dostupno na: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN>.

4 Shaping Europe's Digital Future, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf, pristupljeno 24. 2. 2022.

5 Zakon o elektroničkoj trgovini, Narodne novine, br. 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14 i 32/19.

6 Prijedlog Uredbe Europskog Parlamenta i Vijeća o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga (Akt o digitalnim uslugama) i izmjeni Direktive 2000/31/EZ.

COM/2020/825 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?qid=1608117147218&uri=COM%3A2020%3A825%3AFIN>, pristupljeno 4. 2. 2022.

7 Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14, čl. 35.

8 Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18. i 126/21, čl. 19.

govini, Zakonom o elektroničkoj trgovini. Za pitanja odgovornosti zbog povrede prava učinjene općenito putem medija primjenjuju se i Zakon o medijima (ZM) i Zakon o elektroničkim medijima (ZEM). Ako zbog objavljene informacije dođe do povrede prava osobnosti, osoba koja smatra da je zbog toga pretrpjela štetu može podnijeti nadležnom sudu tužbu protiv odgovornih osoba. Za to je ipak potrebno da budu ispunjena dva uvjeta, a to su da je objavljena informacija neistinita i da je informacija objavljena u dobroj vjeri. Naime, sukladno Zakonu o medijima „nakladnik ne odgovara za štetu ako je informacija kojom je šteta učinjena utemeljena na točnim činjenicama ili na činjenicama za koje je autor imao osnovani razlog povjerovati da su točne i poduzeo je sve potrebne mjere za provjeru njihove točnosti, a postojalo je opravdano zanimanje javnosti za objavu te informacije i ako je postupano u dobroj vjeri“ (čl. 21/4 ZM). Poseban procesnopravni uvjet za podnošenje tužbe za naknadu štete sukladno članku 22/2. Zakona o medijima je podnošenje zahtjeva za ispravak i ispriku mediju koji je objavio dezinformacije, i to u roku od 30 dana od dana saznanja za njihovu objavu. Bez ispunjenja te procesne pretpostavke povrijeđena osoba ne ostvaruje svoje pravo na pristup sudu (Knol Radoja, Šerić, 2019: 238). Osim toga, ostvarenje prava na traženje naknade štete pred sudom vezano je, sukladno članku 23. ZM, i rokom od tri mjeseca od dana saznanja da je objavljena informacija kojom je prouzročena šteta. Pitanje koje je posljednjih mjeseci posebno uzburkalo medije je pitanje sadržaja koje objavljuju korisnici na elektroničkim publikacijama. Naime, prema članku 93. Prijedloga izmjena ZEM-a pružatelji elektroničke publikacije bi bili odgovorni i za sadržaj komentara koje pišu korisnici,⁹ a ako taj sadržaj adekvatno ne moderiraju, mogli bi biti kažnjeni opomenom ili visokim novčanim iznosima. S jedne strane, s obzirom da u tom trenutku važeći ZEM nije sadržavao jasna pravila u svezi nadležnosti i odgovornosti zbog sadržaja objavljenog na internetu, svakako je bilo nužno poraditi na njegovim izmjenama. S druge, postavlja se pitanje zatire li ovakvo uređenje odgovornosti slobodu govora te prebacuje li se nepravedno odgovornost na medije umjesto na osobu koja je neistinitu objavu napisala. Upravo zbog navedenog, u Konačnom je prijedlogu¹⁰ tog zakona ipak ublažena pretpostavka odgovornosti medija te propisuje odgovornost istog samo ako korisnika nije upozorio na pravila komentiranja. Osim toga, mediji su sukladno Konačnom prijedlogu dužni i registrirati korisnika.¹¹

9 „Pružatelj elektroničke publikacije odgovoran je za cjelokupni sadržaj objavljen na elektroničkoj publikaciji uključujući i sadržaj koji generiraju korisnici.“ (čl. 93/3. Prijedloga Zakona o elektroničkim medijima).

10 Konačni prijedlog Zakona o elektroničkim medijima od 29. 7. 2021., dostupno na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-07-30/110302/PZE_62.pdf, pristupljeno 7. 2. 2022.

11 Pružatelj elektroničke publikacije odgovoran je za cjelokupni sadržaj objavljen na elektroničkoj publikaciji, uključujući i sadržaj koji generiraju korisnici ako propusti registrirati

Ako to propusti učiniti, medij će snositi prekršajnu odgovornost te će se kazniti novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 50.000,00 kuna.¹² Predložene izmjene, koje su u konačnici i prihvaćene te su stupile na snagu u listopadu 2021.,¹³ služe lakšem utvrđivanju odgovornosti za neprimjeren sadržaj koja bi u konačnici samo iznimno prešla na medije, dok bi u pravilu bila na korisnicima koji su takav sadržaj i plasirali. Ipak, postavlja se pitanje na koji će se način vršiti nadzor je li se korisnik registrirao svojim pravim imenom i prezimenom ili primjerice pod pseudonimom. Treba svakako istaknuti kako u vrijeme pisanja ovog rada nije postojalo isuviše praktičnog iskustva da bi se spomenute izmjene ZEM-a mogle kritički analizirati. No, iz perspektive tuzemnih sudova analizirajući pitanje sadržaja i forme treba pomno distinktirati činjenice od vrijednosnih sudova tj. mišljenja. Naime, postojanje određene činjenice se može dokazivati, dok vrijednosni sud ne sadrži činjeničnu konstataciju za koju se može dokazati da nije istinita; ili ne može se opravdano interpretirati kao iznošenje realnih činjenica u određenim okolnostima, uključujući korišteni jezik (*exempli gratia*, satira) (Bodul, 2021. satira). Ipak, kako ne bi bili pretjerani, i vrijednosni sudovi moraju imati potkrijepljujući činjenični osnov.¹⁴ U konačnici, klasificiranje neke izjave kao činjenice ili vrijednosnog suda je pitanje koje generalno spada u domenu slobodne prosudbe državnih tijela, a posebno domaćih sudova koji su dužni podvrgnuti analizi i kritičkom osvrtu sve okolnosti konkretnog slučaja, pa tako i način na koji je prezentirana. O samom pitanju vrijednosnih sudova očitovao se Županijski sud u Rijeci¹⁵ analizirajući pravo na ispravak objavljene informacije:“da se ispravak uvijek odnosi na činjeničnu tvrdnju, jer samo tvrdnja o postojanju neke činjenice može biti netočna, odnosno neistinita, pa se samo ona može ispraviti. Protivno tome, vrijednosni sudovi po svojoj naravi ne mogu biti istiniti ili neistiniti, shodno čemu isti nisu podložni ispravljanju.“ Ipak govoreći o predmetnoj problematici konačna ocjena ukazuje na razvijenost judikature domaćih sudova koji prate dijalektiku promjena u ovom segmentu pravnog sistema. To posebno dolazi do izražaja da kada izvještavaju o nekom pitanju od javnog interesa, dopušta (pogotovo medijima – u ovom kontekstu navedeni termin koristimo kao tehnološki neutralan pojam) korištenje snažnijih izraza, pa i onih koji pretjeruju i iskrivljavaju stvarnost, što za cilj ima da isprovocira doprinoseći javnoj raspravi. Primjer je jedna presuda...“*sporni tekst, po ocjeni ovoga suda, nema elemente koji bi opravdano vrijeđali čast i ugled tužiteljice ili je*

korisnika i ako nije na jasan i lako uočljivi način upozorio korisnika na pravila komentiranja i na kršenja odredaba iz stavka 2. ovoga članka. (Konačni prijedlog ZEM-a, čl. 94/3.)

12 Čl. 99/t.8. Konačnog prijedloga ZEM-a.

13 Narodne novine, br. 111/21.

14 Feldek protiv Slovačke, br. 29032/95, ECHR 2001-VIII.

15 Odluka br. Gž-2638/2013-2 od 14. 1. 2015.

*izvrgnuli omalovažavanju. Naime, štetiti časti i ugledu neke osobe može sve ono što izlaže tu osobu preziru okoline ili javnosti uopće. Sporni tekst napisan je u šaljivom, satiričnom i pomalo ironičnom tonu. Iako tekst sadrži ozbiljne ocjene, kao na primjer da je tužiteljica doajenka splitskoga novinarstva, izuzetno ugledna ... itd., tekst je u cjelini gledano humorističan i satiričan što je i za očekivati obzirom na rubriku u kojoj je pisan, a čiji je naslov „Splitske glave“. Naime, ti se izrazom označavaju osobe koje javno djeluju u Splitu, a među koje spada i tužiteljica. Sam izraz „splitske glave“ već je sam po sebi na određeni način šaljiv i satiričan, a upućuje na osobe koje imaju određenog javnog utjecaja ili samo javno djeluju u gradu Splitu.“ ...¹⁶ ali i novija presuda protiv novinara zbog pjesmice koju je objavio na Twitteru. Sud je ocijenio da...“pjesmicama nije povrijedio moralne osjećaje građana. Iako na oštar i neugodan način, okrivljenik je upotrijebio satiru čiji smisao i nije da bude pristojna, umjerena i svima ugodna, već kao takva satira predstavlja namjerno pretjerivanje i izrugivanje pa i do granica neukusa i nepristojnosti, a sve u svrhu da se društvene pojave što jače naglase i da se izazove debata o njima“.¹⁷ Dakle, presude koje su donesene u području slobode satire trasirale su put pravilnom primjenjivanju propisa odnosno postojećih standarda iz ovog područja, iako je *ab initio* bilo nesnalaženja i nedoumica oko pravilne primjene ustavnih, konvencijskih i zakonskih odredbi odnosno gdje je u prvotnoj praksi vidljivo nepoznavanju razlika između iznošenja činjeničnih tvrdnji i mišljenja – izjave koja ne sadrži činjenične konotacije i za koju se ne bi moglo dokazati da je neistinita i stilizacije mišljenja kroz npr. satiru (Bodul, 2021).*

3. Europska unija – zakonodavni okvir i praksa Suda EU

Najviši pravni akt koji se na području EU bavi temeljnim ljudskim pravima općenito, ali i onima značajnim za digitalno doba (npr. pravo na privatnost, zaštita podataka, sloboda izražavanja) je Povelja o temeljnim pravima EU.¹⁸ Direktiva o e-trgovini sekundarni je pravni akt prava Europske unije kojim se uređuje pitanje prava i obveza davatelja usluga na internetu (platforma poput Facebooka i dr.). Prema toj Direktivi davatelji usluga izuzeti su od izravne odgovornosti zbog sadržaja koji je objavljen na njihovim internetskim stranicama. Njihova je odgovornost sekundarna (Buiten, de Streel, Peitz, 2020: 149), što znači da dok pruža prostor za interakciju i objavu sadržaja, platforma ne bi trebala imati saznanje o sadržaju distribuiranom putem njegove usluge, međutim ako sazna za ilegalnu aktivnost, platforma mora ekspeditivno ukloniti i onemogućiti daljnje širenje takve informacije (čl. 14. Direktive o e-trgovini). Sud EU protumačio je te

16 Općinski sud u Splitu, I P-556/02 od 28. 10. 2003.

17 Dostupno na mrežnim stranicama: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/sud-oslobodio-indexovog-novinara-gordana-duhaceka-za-pjesmu-govna-velebita/2241507.aspx> (10. 1. 2022.).

18 Povelja o temeljnim pravima 2012/C 326/02, OJ C 326, 26. 10. 2012, 391–407.

uvjete razlikovanjem, s jedne strane, pružatelja usluga koji su isključivo pasivni i neutralni i koji stoga mogu imati koristi od izuzeća od odgovornosti, i, s druge strane, pružatelja usluga koje su aktivniji i ne mogu stoga uživati koristi od izuzeća.¹⁹ Uz to, države članice Europske unije ne smiju davateljima usluga nametati opću obvezu praćenja objavljenih informacija pri pružanju tih usluga (čl. 15. Direktive o e-trgovini). Presuda Suda Europske unije (Sud EU) u predmetu *Eve Glawischnig-Piesczek V Facebook Ireland Limited*²⁰ prekretnica je kojom se preispituje doseg zabrane nadziranja sadržaja objavljenog na internetskim platformama iz Direktive o e-trgovini. Presuda proizlazi iz tužbe austrijske političarke 2016. zbog govora mržnje na internetskoj platformi, konkretno Facebooku. Tvrdila je da klevetničke komentare korisnika o njoj na Facebooku treba ukloniti, zajedno sa svim sličnim porukama koje su drugi objavili i to na globalnoj razini. Vrhovni sud Austrije zatražio je od Suda EU da tumačenje Direktive o e-trgovini koja zabranjuje da davatelji usluga vrše opći nadzor sadržaja objavljenog na svojim platformama te ih izuzima od izravne pravne odgovornosti za informacije koji su prenijeli korisnici (*arg.ex.* čl. 15/1. i 14. Direktiva o e-trgovini). Sud EU je utvrdio da nacionalni sudovi mogu naložiti Facebooku i drugim platformama da ilegalni sadržaj obrišu kao i sadržaj koji je njemu identičan ili ekvivalentan u cijelom svijetu (Odluka § 36., 49., 50). Razlog takvoj odluci može biti (kao što Sud navodi) taj što postoji istinski rizik da se informacije za koje se smatra da su nezakonite internetom mogu vrlo lako širiti i reproducirati. U tim okolnostima legitimno je da sud spriječi objavljivanje ne samo identične, nego i ekvivalentne informacije, inače bi se zabrana jednostavno zaobišla (Odluka §36). Presuda je odmah izazvala zanimanje znanstvenika širom svijeta (Vidi primjerice: Propp, 2020: 428; Morawska-Zakroczymska, Katarzyna Gęsicka, 2019: 345; Keller, 2020: 616), posebno u vezi s posljedicama koje bi u njoj izneseno tumačenje moglo imati na slobodu izražavanja. Iako, u odnosu na Direktivu koju tumači, presuda daje nešto veća pojašnjenja i dalje nam ne daje odgovore na sve nedoumice (Knol Radoja, 2020: 24). Kao prvo, definicija „ekvivalentnog sadržaja“ je nejasna. S obzirom na sve veći pritisak, platforme će vjerojatno tu riječ tumačiti šire nego što su prije te presude. Tu bi formulaciju trebalo razjasniti kako bi se izbjeglo prepuštanje platformama da odlučuju o značenju i opsegu „ekvivalenta“. Nadalje, pri uklanjanju uvredljivog sadržaja, Sud EU kaže da platforme mogu koristiti automatizirane sustave za filtriranje (Odluka § 46). Dopuštajući automatizirane sustave za uklanjanje ilegalnog sadržaja, presuda štiti neutralnost društvenih medija. Međutim, ova tehnologija je skupa, što daje prednost velikim tvrtkama. Osim toga, kod automatskog uklanjanja neke informacije postoji rizik od

19 Case C-484/14 *Mc Fadden*, ECLI:EU:C:2016:689, para 62.; Cases C-236/08 to C-238/08 *Google France v Louis Vuitton*, EU:C:2010:159; Case C-324/09, *L’Oreal et al. v. eBay*, EU:C:2011:474, points 115-116; Case C-484/14 *Mc Fadden*, ECLI:EU:C:2016:689, para 62.

20 Case C-18/18 *Eva Glawischnig-Piesczek v Facebook Ireland Limited*, presuda od 3. 10. 2019.

proizvoljnog uklanjanja sadržaja jer je teško procijeniti koji je i koliko sadržaja uklonio automatski sustav, a niti kriteriji na kojima se temeljilo takvo uklanjanje. Također, korištenje automatskog filtriranja za uklanjanje uvredljivih sadržaja stvara probleme s nijansiranjem pa primjerice neće prepoznati da je u pitanju satira (Keller, 2019). Poseban potencijalni problem je i što bi se presudu moglo iskorištavati u političke svrhe pa putem sudova zahtijevati uklanjanje kritičnih sadržaja širom svijeta. Presuda je također u suprotnosti s presudom istog Suda o „pravu na zaborav“ u predmetu *Google Inc. v. CNIL*²¹ prema kojoj propisi Europske unije završavaju na njezinim granicama. Naime, Sud je u tom predmetu presudio da prema propisima Europske unije ne postoji obveza da Google globalno izvršava europsko pravo na zaborav (Google protiv CNIL-a § 64., 66). Odluka je jasno stavila do znanja da iako stanovnici Unije imaju zakonsko pravo „biti zaboravljeni“, to se pravo primjenjuje samo unutar granica država članica (Globocnik, 2020: 385). Ono što se posebno ističe je da je presuda donesena tek nekoliko dana prije presude protiv Facebooka (Više v. Trstenjak, 2021).

Presuda u predmetu *Eve Glawischnig-Piesczek V Facebook Ireland Limited* nadalje kaže da će se globalno uklanjanje sadržaja morati odvijati u skladu s međunarodnim zakonima (Odluka, § 51.). Ali nije jasno hoće li, primjerice, SAD poštivati presude sudova članica Europske unije o govoru mržnje. Presuda ima implikacije na predstojeći EU propis o digitalnim uslugama – Akt o digitalnim uslugama, kojim bi se trebala utvrditi odgovornost koju bi društvene mreže trebale preuzeti za korisnički sadržaj. Cilj Akta je reforma pravnog okvira EU za pružanje digitalnih usluga, posebice u odnosu na plasiranje nezakonitog sadržaja na internetu. Naime, novim se pravilima želi postići bolja zaštita temeljnih prava potrošača na internetu, uspostava učinkovitijeg i jasnog okvira za odgovornost internetskih platformi i veću transparentnost te poticanje inovativnosti i konkurentnosti na tržištu.²² Što se tiče pitanja odgovornosti internetskih posrednika novi Akt o digitalnim uslugama donosi diljem EU ujednačene uvjete za izuzeća od odgovornosti u smislu da isti nisu odgovorni za nezakonito ponašanje korisnika osim u situacijama kad su svjesni nezakonitih radnji i nisu poduzeli ništa u vezi s njima. Navedene izmjene, osim što kodificiraju tumačenje koje je o njima dao Sud EU, ipak ne predstavljaju neko revolucionarno odstupanje od odredbi Direktive o e-trgovini (Cauffman, Goanta, 765). Jednako kao prema Direktivi i prema Aktu su online platforme izuzete od odgovornosti pod uvjetom da (a) nemaju stvarno saznanje o nezakonitoj aktivnosti ili nezakonitom sadržaju i

21 *Google Inc v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, presuda od 24. 9. 2019.

22 Akt o digitalnim uslugama: za sigurno i odgovorno internetsko okruženje, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_hr, pristupljeno 4. 3. 2022.

nisu upoznati s činjenicama ili okolnostima iz kojih je očita nezakonita aktivnost ili nezakonit sadržaj; ili (b) nakon stjecanja takvog znanja ili svijesti, djeluje ekspeditivno da uklone ili da onemoguće pristup ilegalnom sadržaju (čl. 5/1. Akta). U svakom slučaju, pružatelji posredničkih usluga više se ne moraju bojati da bi zbog zahtjeva neutralnosti izgubili izuzeće od odgovornosti prilikom provođenja dobrovoljne istrage ili druge aktivnosti usmjerene na otkrivanje, prepoznavanje i uklanjanje ili onemogućavanje pristupa ilegalnom sadržaju (čl. 6. Akta). Dakle, dobrovoljnim praćenjem aktivnosti na njihovim platformama Aktom se uklanja rizik za pružatelje posredničkih usluga, ali se, jednako kao što je sadržano u Direktivi o e-trgovini, i dalje zabranjuje državama članicama nametanje opće obveze nadzora tj. obveze traženja činjenica ili okolnosti koje ukazuju na nezakonitu radnju (čl. 7. Akta). Isto tako, poput Direktive o e-trgovini, Akt ne uskraćuje sudovima ili drugim administrativnim tijelima da zahtijevaju od pružatelja usluga da prekinu ili spriječe određeno kršenje (čl. 5/4. Akta). Ipak, za razliku od Direktive o e-trgovini, Aktom se dodatno razrađuju pretpostavke koje se za takav nalog trebaju ispuniti. Nalog treba uz pozivanje na prekršenu zakonsku odredbu sadržavati obrazloženje zašto informacija predstavlja nezakonit sadržaj i informacije koje omogućuju identifikaciju nezakonitog sadržaja te informacije o pravnoj zaštiti dostupnoj pružatelju i primatelju usluge koji je dao sadržaj. Osim toga, teritorijalni opseg primjene naloga ne smije prelaziti granice nužnoga (čl. 8. Akta).

4. Praksa Europskog suda za ljudska prava

Sloboda izražavanja i sloboda informiranja zaštićena je čl. 10 Konvencije. Ipak sloboda izražavanja i sloboda informiranja, kao i druga prava zaštićena Konvencijom, nisu apsolutna i mogu podlijevati određenim restrikcijama, uvjetima i ograničenjima. Također, kao opće polazište, kada se procjenjuje valjanost pozivanja na čl. 10. potrebno je određeni značaj pridodati odnosu između čl. 10. i drugih prava sadržanih u Konvenciji, posebno prava na poštivanje privatnog života prema čl. 8. st. 1. U svakom slučaju, komentatori Konvencije i prakse ECHR ističu da se pojam „govor mržnje” u praksi ECHR smatra autonomnim pojmom te da, slijedom toga, pri ocjeni postojanja govora mržnje ECHR nije vezan shvaćanjem govora mržnje u unutrašnjem pravu pojedine države članice. Ipak judikatura ukazuje kako govor uperen protiv vrijednosti iz Konvencije, primjerice negiranje holokausta, ne uživa zaštitu čl. 10. Štoviše, i javno iskazivanje mržnje i antisemitizma iako zamaskirano u umjetničku izvedbu (primjerice, satiru) jednako je opasno kao i izravni napad.²³

23 M'bala M'bala protiv Francuske (br. 25239/13).

Prvi predmet u kojem je ECHR ispitivao predstavku o odgovornosti za komentare koji su učinjeni od strane korisnika na internet informativnom portalu je Delfi AS protiv Estonije, 2015. (Veliko vijeće).²⁴ Estonski portal Delfi u matičnoj je zemlji osuđen za klevete objavljene na njihovim stranicama, ali u korisničkim komentarima. Iako su se Estonci pozvali na Konvenciju i slobodu govora koju ona jamči, ECHR im u ovom slučaju nije bio naklonjen. Donesena presuda prije svega osuđuje ekstremne izljeve mržnje objavljene u komentarima na tom portalu, ali i nedostatne mjere s njihove strane što se tiče moderiranja komentara i brisanja onih utuživih. Pritom je naznačio da se „...predmet odnosi na odgovornost internet portala za uvredljive komentare koji su bili postavljeni od strane korisnika ispod jednog od članaka. Portal se žalio kako je time što je utvrđena njegova odgovornost za komentare, povrijeđeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. Sud smatra da je utvrđivanje odgovornosti portala od strane estonskih sudova bilo opravdano i proporcionalno ograničenje u pogledu prava portala na slobodu izražavanja, naročito zbog toga što su komentari bili izrazito uvredljivi, portal nije spriječio da komentari postanu javni, profitirao je njihovim postojanjem, dozvolio njihovim autorima da ostanu anonimni, a kazna izrečena od strane estonskih sudova nije bila neumjerena“. Pri donošenju presude, ECHR je cijenio sljedeće argumente i kriterije: Na prvom mjestu je ocijenio argument Delfija da EU Direktiva 2000/31/EC, prenijeta u estonski zakon, ograničava njegovu odgovornost za klevetničke komentare njegovih korisnika. ECHR je ocijenio da je na nacionalnim sudovima da riješe pitanja tumačenja domaćeg zakona naznačujući da se ne radi o pitanju koje potpada pod EU zakone. Nacionalni sudovi su se oslanjali na odredbe Zakona o parničnom postupku kako bi utvrdili odgovornost Delfija i sankcionirali ga. Uplitanje u pravo portala na slobodu izražavanja bilo je zakonito i u skladu sa zahtjevom Konvencije „propisano zakonom“. ECHR dalje navodi kako čl. 10. Konvencije dozvoljava državama članicama miješanje u slobodu izražavanja u svrhu zaštite reputacije osobe, sve dok je miješanje proporcionalno okolnostima. Ključno pitanje je dakle bilo je li miješanje proporcionalno, s obzirom na činjenično stanje. U ocjeni ovog pitanja, ECHR je cijenio 4 ključna pitanja. Na prvom mjestu, kontekst postova. Komentari su bili uvredljivi, prijeteći i klevetnički. S obzirom na prirodu slučaja, podnositelj je trebao očekivati uvredljive postove, te primijeniti dodatni stupanj opreza kako bi izbjegao odgovornost za štetu nanесenu ugledu pojedinca. Drugo, koraci poduzeti od strane Delfija kako bi se spriječilo objavljivanje klevetničkih komentara. Web stranica na kojoj je objavljen članak napomenula je da su autori komentara odgovorni za njihov sadržaj, te da prijeteći i uvredljivi komentari nisu dopušteni. Web stranica je također automatski brisala postove koji su sadržavali serije vulgarnih riječi, a korisnici su mogli

24 Presuda Delfi AS protiv Estonije (br. 64569/09).

ukazati administratorima za uvredljive komentare klikom na jedno dugme, što bi dovelo do brisanja komentara. Međutim, upozorenja nisu spriječila veliki broj uvredljivih komentara, niti su oni blagovremeno uklonjeni pomoću automatskog filtriranja riječi ili sistema *notice-and-take-down* (SE, 2015). Dakle, isključuje li anonimnost odgovornost? Jesu li stvarni autori komentara odgovorni za njih? U načelu, vlasnik trajektne kompanije mogao je pokušati tužiti određene autore uvredljivih postova umjesto Delfija. Međutim, identitet autora bi bilo izuzetno teško utvrditi, jer su korisnici ostavljali komentare bez prijavljivanja pod svojim imenom. Stoga, mnogi od postova su bili anonimni. Utvrđivanje Delfija pravno odgovornim za komentare je bilo praktično, ali i razumno, budući da je portal stekao financijsku dobit zbog komentara. Naposljetku, ECHR se osvrnuo i na posljedice utvrđivanja odgovornosti Delfija. Sankcije koje su estonski sudovi izrekli predlagatelju su bile relativno male. Delfiju je bila izrečena kazna u iznosu od oko 320 EUR, a sudovi nisu dali nikakva uputstva kako bi portal trebao štiti prava trećih osoba u budućnosti, na način koji bi mogao ograničiti slobodu govora. Imajući u vidu sve ove stavke, ECHR je smatrao kako je utvrđivanje Delfija odgovornim za komentare bilo opravdano i proporcionalno miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja. Shodno tomu, nije bilo kršenja čl. 10 – Sloboda izražavanja.²⁵ Iako su pravni stručnjaci *ab initio* tvrdili da ovaj slučaj neće promijeniti prasku ECHR-a, niti zahtijeva izmjenu zakonodavstva bilo koje zemlje unutar EU, ovakva odluka ECHR-a ima određenu težinu i utjecala je na sve buduće sudske slučajeve slične naravi.

Drugi predmet koji se tiče govora mržnje na internetu je *Magyar Tartalomsgal-tatok Egyesülete (MTE) i Index.hu Zrt protiv Mađarske, 2016*.²⁶ ECHR je zaključio da je došlo do povrede čl. 10 Konvencije. Posebno je ponovio da, iako ne predstavljaju korisnike komentara u tradicionalnom smislu, internet informativni portali moraju, u načelu, preuzeti određene dužnosti i odgovornosti. Sud je također želio naglasiti da bi u mnogim slučajevima „sustav obavljanja i uklanjanja“ mogao funkcionirati kao odgovarajući način utvrđivanja posredničke odgovornosti, te je smatrao relevantnim u ovom slučaju da oštećenik nije tražio da se sadržaj uklanja prije pokretanja parnice. Sud je također proveo mnogo realniju procjenu prirode objava pronađenih u odjeljcima za komentare web stranica i njihovog potencijalnog utjecaja na ugled pravne osobe.

Treći predmet vezan za govor mržnje *on line* je *Pihl protiv Švedske, 2017*.²⁷ U svijetlu okolnosti ovog predmeta, ECHR je utvrdio da su nacionalne vlasti postigle

25 Dostupno na mrežnim stranicama: <https://www.coe.int/cs/web/help-country/-/evropski-sud-za-ljudska-prava-potvrdio-presudu-u-predmetu-delfi-as-vs-estonija> (12. 10. 2020.).

26 Presuda *Magyar Tartalomsgaláltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske* (br. 22947/13).

27 Odluka *Pihl protiv Švedske* (br. 74742/14).

ravnotežu kada su odbile zahtjev da udruženje bude odgovorno za anonimni komentar. Ovo naročito iz razloga što, iako je komentar bio uvredljiv, to nije dovelo do govora mržnje ili poticanja na nasilje; komentar je objavljen na malom blogu koji vodi neprofitno udruženje; uklonjen je dan nakon što je podnositelj predstavke podnio žalbu; i nalazio se na blogu oko devet dana (Zubčević Rokša, A., *et al.*, 2018).

Četvrti predmet, neizravno vezan za problematiku rada, je Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske iz 2019.²⁸ Tu je ECHR jasno stavio do znanja da držanje medijskih kuća automatski odgovornim za klevetnički sadržaj hiperveza u njihovim izvješćima krši pravo na slobodu izražavanja prema čl. 10. Konvencije.

Sljedeći predmet okončan 19. 3. 2019., *Høiness protiv Norveške*,²⁹ je također bitan jer je ECHR odbio nametnuti odgovornost internetskom forumu za anonimne komentare objavljene na njegovom web mjestu. Tvrdnja je proizašla iz objave tri navodno klevetnička komentara o istaknutoj norveškoj odvjetnici Moni Høiness. Komentari su objavljeni na diskusijskom forumu koji je vodio norveški portal vijesti. Ovaj predmet je zanimljiv jer je ECHR nastavio pokazivati spremnost da izbjegne nametanje odgovornosti internetskim portalima za komentare trećih, ograničavajući time učinak svoje odluke u *Delfi AS*.³⁰ (Bodul, 2020).

5. Zaključna razmatranja

U svjetlu pristupačnosti i mogućnosti dijeljenja velike količine informacija, *World Wide Web* ima značajnu ulogu u povećanju pristupačnosti javnosti informacijama, novostima i olakšavanju razmjene informacija. Ipak treba imati u vidu da je zaštita ljudskih prava u digitalnoj eri tema koja je tek u nastajanju te koja još uvijek nije dobila svoje precizne okvire na međunarodnoj i regionalnoj razini, kao i činjenicu da nema razvijene prakse međunarodnih tijela, ali ni nacionalnih institucija.

Na međunarodnoj razini on line platforme poput Facebooka, unatoč svom velikom utjecaju na društvo, prečesto su otklanjale svoju odgovornost za sadržaj objavljen na njihovim web stranicama. Presuda Suda EU kojom se Facebook i slične internetske platforme pozivaju na proaktivnije filtriranje ispunjena je sivim zonama. Da bi se spriječilo da to filtriranje postane ozbiljna prepreka

28 Br. 11257/16.

29 Br. 43624/14.

30 Vidi <https://inforrm.org/2019/05/14/case-law-hoiness-v-norway-refusal-to-impose-liability-for-anonymous-comments-online-did-not-breach-article-8-samuel-rowe/> (20. 10. 2021.)

slobodi govora, potrebno je donošenje jasnijeg stajališta o tome kada, u kojoj mjeri i na koji način te platforme smiju provjeravati sadržaj koji je na njima objavljen. U EU je u postupku donošenje novog, sveobuhvatnijeg Akta o digitalnim uslugama. Taj propis pruža priliku EU da popravi stvari, ali čini se da mu je prioritet pružanje pravne zaštite i sigurnosti pružateljima posredničkih usluga, a ne njihovim korisnicima.

Na nacionalnoj razini bio je potrebno intervenirati u odredbe ZEM i to na način da se predvidi odgovornost *on line* medija u vezi sa sadržajem treće strane, kao što su komentari i drugi sadržaji koje je napravio korisnik. Treba istaknuti kako su neke od navedenih presuda izazvale veliki broj kritika, kako u novinarskoj tako i u dijelu opće i stručne javnosti. No, uvažavajući rečeno, mišljenja smo da *mens legislatoris* čl. 93. ZEM prema kojem je „pružatelj elektroničke publikacije odgovoran za cjelokupni sadržaj objavljen na elektroničkoj publikaciji, uključujući i sadržaj koji generiraju korisnici ako propusti registrirati korisnika i ako nije na jasan i lako uočljivi način upozorio korisnika na pravila komentiranja“ ne treba miješati sa cenzurom sadržaja, autocenzurom profesionalaca ili drugih sudionika u *on line* domeni jer se zagovara potreba reguliranja tog i takvog sadržaja, kao manje bolne alternative stanja koje je obilježavalo neprimjenjivanje i nedorečenost legislative.

Literatura i izvori

Arlović, M. (2016). Pravo na slobodu izražavanja misli (ustavnopravni okvir i ustavnosudska praksa u Republici Hrvatskoj). *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*. 53(2). 377–411.

Bodul, D. (2021). Novi Zakon o elektroničkim medijima – rezultat normativnog optimizma i zakašnjele legislativne reakcije. *Informator*. (6702), 1–3.

Bodul, D. (2021). Satira u praksi ECHRa i domaćih sudova – pratimo li zadane europeizirane standarde, travanj, 1–14. dostupno na mrežnim stranicama IUS INFO.

Bodul, D. (2020). Jesu li nadolazeće izmjene Zakona o elektroničkim medijima u pogledu odgovornosti pružatelja elektroničkih publikacija u skladu s konvencijskim pravom? 1–13. dostupno na mrežnim stranicama IUS INFO.

Buiten, M., de Streel A., Peitz, M. (2020). Rethinking liability rules for online hosting platforms. *International Journal of Law and Information Technology*. 28(2). 149–171.

Cauffman, C., Goanta, C. (2021). A new order: the digital services act and consumer protection. *European Journal of Risk Regulation*, 12(4). 758–774.

Globocnik, J. (2020). The Right to Be Forgotten is Taking Shape: CJEU Judgments in GC and Others (C-136/17) and Google v CNIL (C-507/17). *GRUR International*, 69(4), 380–388.

Keller, D. (2020). Facebook Filters, Fundamental Rights, and the CJEU's Glawischnig-Piesczek Ruling. *GRUR International*, 69(6), 616–623.

Keller, D., (2019). The CJEU's new filtering case, the Terrorist Content Regulation, and the future of filtering mandates in the EU, dostupno na: <http://cyberlaw.stanford.edu/blog/2019/12/cjeu%E2%80%99s-new-filtering-case-terrorist-content-regulation-and-future-filtering-mandates-eu>, pristupljeno 22. 2. 2022.

Knol Radoja, K. (2020). Freedom of Expression on the Internet - Case 18/18 Eva Glawischnig- Piesczek v Facebook Ireland Limited. *Balkan Social Science Review*, 15, 7–25.

Knol Radoja, K., Šerić, A. (2019). Pravo na pristup sudu u medijskim parnicama u Republici Hrvatskoj. *Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe*, 8, 233–247.

Kouroupis, K., Vagianos, D. (2021). Freedom of expression and digital rights in social media: Challenges and risks. *Journal of Data Protection & Privacy*, 4(3), 294–302.

Kunić, T., Zgrabljic Rotar, N. (2020). Informativni portali. U: Zgrabljic Rotar, N. (ur.), *Digitalno doba: masovni mediji i digitalna kultura* (161–189). Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Morawska-Zakroczymska, Z., Katarzyna Gęsicka, D. (2019). Case Note to the Judgment of the Court of Justice of 3 October 2019 in Case Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland, C-18/18. *Comparative Law Review*, 25, 345–356.

Propp, K. (2020). Google LLC v. Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL) and Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Ltd. (C.J.E.U.). *International Legal Materials*, 59(3), 428–458.

Trstenjak V. (2021). Human Rights in the Digital Era: From Digital Practice to Digital Law and Case Law. U: Miller K., Wendt K. (eds). *The Fourth Industrial Revolution and Its Impact on Ethics. Sustainable Finance*. Springer.

Wardle C., Derakhshan H. (2017). Information Disorder. Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe, 27. September 2017.

Zubčević Rokša, A. et al. (2018). *Regulatorni organi za medije i govor mržnje*. Drugo izdanje, Dosije studio.

COM/2020/825 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?qid=1608117147218&uri=COM%3A2020%3A825%3AFIN>, pristupljeno 4. 2. 2022.

European Commission (2018) "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions- Tackling online disinformation: a European Approach", COM (2018) 236 final, Brussels, 26 April 2018, p. 1, dostupno na: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN>, pristupljeno 25. 2. 2022.

European Commission (2018) "Flash Eurobarometer 464", April 2018, p. 2, dostupno na: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjXp7iRtcDiAhWL16QKHUueBUIQFjAAegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fcommfrontoffice%2Fpublicopinion%2Findex.cfm%2FResultDoc%2Fdownload%2FDocumentKy%2F82798&usg=AOvVaw292-KKTNuiiESfVKUP44AN>, pristupljeno 4. 3. 2021.

Konačni prijedlog Zakona o elektroničkim medijima od 29. 7. 2021., dostupno na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-07-30/110302/PZE_62.pdf, pristupljeno 7. 2. 2022.

SE (2015), Filtriranje, blokiranje i uklanjanje ilegalnog sadržaja na Internetu: usporedna studija o blokiranju, filtriranju i uklanjanju ilegalnog Internet sadržaja. Lozana: Švicarski institut za uporedno pravo. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/study-filtering-blocking-and-take-down-of-illegal-content-on-the-internet>, pristupljeno: 22. 10. 2021.

Akt o digitalnim uslugama: za sigurno i odgovorno internetsko okruženje, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_hr, pristupljeno 4. 2. 2021.

Shaping Europe's Digital Future, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf, pristupljeno 24. 2. 2022.

Prijedlog Uredbe Europskog Parlamenta i Vijeća o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga (Akt o digitalnim uslugama) i izmjeni Direktive 2000/31/EZ.

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14.

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18. i 126/21.

Zakon o elektroničkoj trgovini, Narodne novine, br. 173/03, 67/08, 36/09, 130/11, 30/14 i 32/19.

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

Povelja Europske unije o temeljnim pravima, 2012/C 326/02, Službeni list C 326 od 26. 10. 2012, str. 391–407.

Zakon o medijima, Narodne novine, br. 59/04, 84/11, 81/13.

Zakon o elektroničkim medijima, Narodne novine, br. 153/09, 84/11, 94/13, 136/13.

Zakon o elektroničkim medijima, Narodne novine, br. 111/21.

Case C-484/14 Mc Fadden, ECLI:EU:C:2016:689.

Cases C-236/08 to C-238/08 Google France v Louis Vuitton, EU:C:2010:159.

Case C-324/09, L’Oreal et al. v. eBay, EU:C:2011:474.

Case C-484/14 Mc Fadden, ECLI:EU:C:2016:689.

Case C-18/18 Eva Glawischnig-Piesczek v Facebook Ireland Limited, presuda od 3. 10. 2019.

Google Inc v Commision nationale de l’informatique et des libertés (CNIL), presuda od 24. 9. 2019.

ECHR, Delfi AS protiv Estonije, br. 64569/09.

ECHR, Feldek protiv Slovačke, br. 29032/95.

ECHR, Høiness protiv Norveške, br. 43624/14.

ECHR, Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske, br. 11257/16.

ECHR, M’bala M’bala protiv Francuske, br. 25239/13.

ECHR, O’Pihl protiv Švedske, br. 74742/14.

ECHR, Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske, br. 22947/13.

Općinski sud u Splitu, I P-556/02 od 28. 10. 2003.

Županijski sud u Rijeci, Odluka br. Gž-2638/2013-2 od 14. 1. 2015.

*Katarina Knol Radoja, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Osijek
Republic of Croatia
Dejan Bodul, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law, University of Rijeka,
Republic of Croatia*

**HOW TO STOP PLACING FALSE INFORMATION
AND HATE SPEECH ON THE INTERNET?**

Summary

The subject matter of this paper will be the protection of fundamental human rights from false and offensive information and hate speech on the Internet. The authors analyze the regulations and case law of the national courts of the Republic of Croatia, the ECtHR and EU Court of Justice. In conclusion, the authors note that the legal framework governing the protection of human rights in the digital environment has not been precisely developed, either at the national or at the international level. Nor has the case law thus far demonstrated clear and unambiguous precision in the interpretation of existing regulations. It is extremely difficult and challenging to achieve the right balance between the freedom of expression of the media and the right of individuals to protection of personality rights. The media should react to inappropriate content in a timely manner, but the general obligation to 'filter' comments of online media users is incompatible with the freedom of expression. Excessive control of information can easily turn into censorship. However, we believe that it is necessary to clearly regulate the rights and obligations of participants on the Internet because transparency and predictability of accountability is the only way to establish protection of fundamental rights of individuals and certain vulnerable groups.

Keywords: *Freedom of expression on the Internet, False information, Hate Speech.*